

Nasjonal konferanse for samfunnsfagdidaktikk

25. - 26. November

Program og praktiske opplysninger

Velkommen til den årlige konferansen i samfunnsfagdidaktikk i regi av Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga. Årets konferanse skulle vise seg å bli et svært annerledes arrangement enn da forberedelsene startet, og nå ser vi frem til å møtes digitalt onsdag 25.11 og torsdag 26.11, med en egen stipendiatsamling tirsdag 24.11.

I programmet på de følgende sidene vil du finne lenker til de forskjellige sesjonene. I hver parallellsesjon finner du listet opp fire ulike rom, som hver kan klikkes på. Når du klikker på lenken, åpner Zoom og du kan bevege deg inn i det virtuelle «rommet». **Ha programmet åpent og tilgjengelig gjennom hele konferansen, slik at du alltid har lenkene tilgjengelig og kan navigere mellom sesjoner.**

Sesjoner

Det er lagt opp til fire parallelle sesjoner to ganger per dag (se program). Hver sesjon har en egen moderator, som sørger for å styre innleggene og påfølgende dialog. Moderator vil styre tiden og signalisere når hver presentasjon har 2 minutter igjen til rådighet.

Sosiale sammenkomster

I hver pause setter vi deltakerne sammen i tilfeldige grupper, og gjør det mulig å «treffes» over en kaffe. Onsdag kveld etter årsmøtet vil det bli en sosial sammenkomst, med diverse innslag.

Slik forbereder du deg til konferansen:

- Gjør deg kjent med programmet og abstractene (eget vedlegg)
- **Last ned Zoom Client, dersom du ikke allerede bruker Zoom. Last ned her:**
zoom.us/download

Under konferansen:

- Bruk gjerne nettverkskabel i stedet for trådløst nett, for en best mulig linje.
- Logg inn med fullt navn og institusjonen du tilhører. Kun registrerte deltakere vil gis adgang!
- Vær tidlig ute – logg inn i god tid før sesjonen starter
- Bruk webkameraet – vi ønsker at alle skal delta med video
- Har du spørsmål i løpet av samlingen, benytt chat-funksjonen eller «rekk opp hånden»
- Bruk «mute»-knappen når du ikke snakker selv

PROGRAM

Onsdag 25. november

09.30 - 10.00 Felles konferanserom

Åpning av konferansen

10.00 - 10.45 Key note: Audrey Helen Osler, professor USN
"Exploring the links between social studies education and human rights education"

10.45 - 11.00 PAUSE: Kaffeprat i grupper

11.00 - 12.30 Parallellsesjon 1

Rom 1:
«Elevens livsverden som møteplass mellom hverdagsliv, samfunn og samfunnsfag»

Rom 2:
«Globale perspektiver i samfunnsfag»

Rom 3:
«Medborgerskap»

Rom 4:
«Historiefaget og miljø i lys av det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling»

12.30 - 13.30 LUNSJ

13.30 - 15.00 Parallellsesjon 2

Rom 1:
«Utdanning for demokratisk medborgerskap»

Rom 2:
«Læreplan og læremidler»

Rom 3:
«Bærekraftig utvikling»

Rom 4:
«Samfunnsfagdidaktikk i barnehagen og barnehagelærerutdanningen»

15.00 - 15.15 Felles konferanserom

PAUSE

15.15 - 15.45 Jakob Maliks, professor NTNU: "Hvordan undervise om 22. juli i skolen?"

15.45 - 16.15 Boklansering: Fagdidaktikk for SRLE og barnehagens fagområder – kunnskapsgrunnlag, arbeidsmåter og aktiviteter i barnehagens hverdag, ved Kirsten Horigmo og Kristine Toft Rosland (red.).

16.15 - 17.15 Årsmøte i nettverk

19.30 - Digital sosial sammenkomst

PROGRAM

Torsdag 26. november

09.15 - 09.30

Postersesjon: «Digital praksisutvikling med MOOC som stillas», Magnus Henrik Sandberg, NTNU

09.30 - 10.45

Felles konferanserom

Paneldebatt: «Samfunnsfagdidaktiske forsikringsmuligheter i et planstyrt utdanningsfelt»

10.45 - 11.00 PAUSE: Kaffeprat i grupper

11.00 - 12.30 **Parallellsesjon 3**

Gruppe 1:
«Læremidler og demokrati»

Gruppe 2:
«Human Rights Education»

12.30 - 13.30 LUNSJ

13.30 - 15.00 **Parallellsesjon 4**

Gruppe 1:
«Hva slags didaktikk krever LK20s tre nye tverrfaglige temaer- demokrati og medborgerskap, bærekraftig utvikling og folkehelse og livsmestring»

Gruppe 2:
«Kontroversielle, emosjonelle og sensitive temaer i skolen»

Gruppe 3:
«Vi er alle vandrere»

15.00 - 15.15

Felles konferanserom

Felles avslutning

Nasjonal konferanse for samfunnsfagdidaktikk

Nasjonalt nettverk for samfunnsfaga
UiA, Kristiansand 25. -26.november 2020

Parallellsesjoner og abstracts

Innhold

Key Note Speaker: Professor Audrey Osler	3
Parallell 1: Onsdag 25.11 kl.11.00 – 12.30	4
Rom 1: «Elevenes livsverden som møteplass mellom hverdagsliv, samfunn og samfunnsfag»	4
Rom 2: «Globale perspektiver i samfunnsfag»	5
Rom 3: «Medborgerskap»	7
Rom 4: «Historiefaget og miljø i lys av det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling»	9
Parallell 2: Onsdag 25.11 kl.13.30 – 15.00	11
Rom 1: «Utdanning for demokratisk medborgerskap»	11
Rom 2: «Læreplan og læremidler»	13
Rom 3: «Bærekraftig utvikling»	15
Rom 4: «Samfunnsfagdidaktikk i barnehagen og barnehagelærerutdanningen»	19
Postersesjon: Torsdag 26.11 kl. 09.00 – 09.45	20
Parallell 3: Torsdag 26.11 kl.11.00 – 12.30	21
Rom 1: «Læremidler og demokrati»	21
Rom 2: «Human Rights Education»	23
Parallell 4: Torsdag 26.11 kl.13.30 – 15.00	25
Rom 1: Workshop: «Hva slags didaktikk krever LK20s tre nye tverrfaglige temaer- demokrati og medborgerskap, bærekraftig utvikling og folkehelse og livsmestring?»	25
Rom 2: «Kontroversielle, emosjonelle og sensitive temaer i skolen»	26
Rom 3: «Vi er alle vandrere»	27

Key Note Speaker: Professor Audrey Osler

Audrey Osler is currently Professor of Education at the University of South-Eastern Norway (USN), Editor-in-Chief of [Human Rights Education Review](#) and co-convenor of the World Educational Research Association IRN on human rights education.

Her research addresses education, migration, child rights, and the role of life histories. She has wide transnational experience, having served as professor at the universities of Leicester and Leeds, UK; and visiting professor at UN University for Peace, Costa Rica; University of Washington, and Utah State University, USA; Beijing Normal University and Hong Kong Education University, China. Audrey is currently a Japan Society for the Promotion of Science Fellow and has been recognized as an Academician of the UK Academy of Social Sciences.

She has expertise in working for reconciliation in post-conflict settings in Asia, Africa and the Middle East. As well as scholarly publications (over 100

peer-reviewed articles and 15 books), Audrey has experience of journalism and of writing for children and young people. Her most recent book is [Human rights and schooling: an ethical framework for teaching for social justice](#) and she is currently writing *Where are you from? No, where are you really from?* drawing on history and memoir to discuss empire, migration and belonging (Virago Press, 2022).

Parallell 1: Onsdag 25.11 kl.11.00 – 12.30

Rom 1: «Elevenes livsverden som møteplass mellom hverdagsliv, samfunn og samfunnsfag»

Moderator Nora Mathé, UiO

Deltakere:

Elin Sæther, UiO

Peter Aashamar, UiO

Nora Mathé, UiO

Kari-Mette W. Hidle, UiA

Magnus Bragdø, UiA

Symposiet utforsker hvordan samfunnsfaget knytter an til barns hverdagsliv og utvider deres erfaringer på forskjellige nivå i utdanningen, koblet til ulike temaer i faget. Koblinger mellom elevenes hverdagskunnskap, erfaringer og interesser og det faglige innholdet i samfunnsfag er sentrale for at faget skal kunne oppnå sitt formål om å bidra til elevenes samfunnsdeltakelse i det sosiale liv, i arbeidslivet og som demokratiske medborgere. Samtidig har vi lite empirisk forskning som sier noe om læreres arbeid med å tilby elevene hverdagserfaringer utenfor klasserommet. Det mangler også kunnskap om i hvilken grad og hvordan lærere gjør koblinger til elevenes erfaringer i undervisningen og hvordan elevene responderer på dette.

I dette symposiet presenterer deltakerne studier om elevers individuelle endringsprosjekter om bærekraft i videregående opplæring, læreres bruk av hverdagsopplevelser utenfor klasserommet i grunnskolen, klasseromssituasjoner der lærere og elever tar opp og deler meninger om aktuelle samfunns spørsmål, faktorer som kan bidra til elevers ønske om å delta i samfunnet og eksempler på kritiske øyeblikk i møter mellom elevers livsverden og andre typer kunnskap på ungdomstrinnet.

Per Overrein, NTNU og Leif Sletvold, USN

Vestlige intervensjoner i Midøsten og Nord-Afrika

En komparativ begreps- og innholdsanalyse av danske, norske og svenske lærebøker

Det er en økende erkjennelse at vestlige militære intervensjoner og vestligstøttede forsøk på regimeendring i land i Midtøsten og Nord-Afrika de siste 30 årene har vært mislykket. De har skapt vedvarende ustabilitet, borgerkriger og en flyktningkrise.

Det er i liten grad forsket på hvordan disse konfliktene blir framstilt i grunnskolens lærebøker. Dette prosjektet skal foreta en komparativ undersøkelse av lærebøkene for ungdomstrinnet i Danmark, Norge og Sverige. Prosjektet skal undersøke hvordan disse konfliktene *framstilles* og hvilke sentrale *begreper* som brukes for at elevene skal kunne forstå konfliktene.

I golfkrigen (1990-91) deltok Danmark, Norge og Sverige i koalisjonen som med FN-mandat tvang Irak ut av Kuwait, men kun med perifere støttefunksjoner. I krigen i Afghanistan fra høsten 2001 deltok Danmark og Norge for en periode i den USA-ledete Operation Enduring Freedom. Mens alle de tre landa deltok i den FN-initierte ISAF-styrken som etter hvert kom under NATOs ledelse. I angrepet på Irak i 2003, et angrep som manglet mandat fra FN, deltok Danmark med marinefartøyer. Norge og Sverige deltok ikke, og ga heller ikke politisk støtte til angrepet. I krigen i Libya i 2011 deltok alle de tre landa i intervensjonen som ble ledet av NATO og som i utgangspunktet hadde FN-mandat. Norge og Danmark var blant de landa som bombet mest, mens de svenske flyene bidro med rekognosering.

Ett spørsmål er om det er forskjeller i framstillingen av konfliktene etter hvilken stilling de ulike landene inntok til konfliktene. At Norge og Danmark er med i NATO, mens Sverige ikke er medlem, kan også ha påvirket framstillingene.

Vi vil foreta en innholdsanalyse av hva lærebøkene skriver om de skandinaviske landenes stilling til og eventuelle deltagelse i disse fire konfliktene. Vi vil spesielt undersøke hvilke sentrale begreper som benyttes, samt drøfte hvilke begreper som *bør* inngå for at elevene skal få en forståelse for ikke minst de rettslige sidene ved konfliktene.

- Hvilke perspektiver og begreper formidles i grunnskolens læremidler i arbeidet med internasjonale konflikter?
- Hvilke ord og nøkkelbegreper bør vektlegges i undervisningen om internasjonale konflikter?

Knut Vesterdal, NTNU

Internasjonale forhold og globale spørsmål i skolen: samfunnsfaglæreres perspektiver

Denne artikkelen baserer seg på datamateriale fra kvalitative intervjuer og belyser samfunnsfaglæreres tilnærminger og formål med undervisning om internasjonale forhold og globale spørsmål. Tematikken er en integrert del av læreplanene i samfunnsfag, samtidig som relaterte begreper som demokratisk medborgerskap og bærekraftig utvikling er vedtatt som tverrfaglige tema i ny overordnet del av læreplan (2017). Kunnskap om og utvikling av fagdidaktiske verktøy og 'best practice' som gjør elevene rustet for kritisk bevissthet og medborgerskap i 'en globalisert verden' er nødvendige komponenter her, samtidig som det eksisterer forholdsvis lite empirisk forskning på hvordan dette praktiseres i skolen på disse områdene (Bakken & Børhaug, 2009; Solhaug & Børhaug, 2012; Rye, 2013; DeWilde, Kjørven & Skrefsrud, 2017). Artikkelens formål er å undersøke hvordan global kyndighet blir konseptualisert og utviklet fra et lærerperspektiv.

Jørgen Klein, NTNU

Internasjonal praksis i det globale Sør. Virkningsfull metode for utvikling av global bevissthet?

Dette innlegget presenterer funn fra flere år med forskning knyttet til norske lærerstudenter med internasjonal praksis i Namibia.

Paperet diskuterer om utenlandspraksis bidrar til global bevissthet og flerkulturell forståelse for de norske studentene. Presentasjonen vil også se på de lokale (Namibiske) lærernes opplevelse av denne utvekslingspraksisen. Funnene blir diskutert i lys av postkolonial teori.

May Olaug Horverak, Birkenes kommune og Gerd Martina Langeland, Møglestu VGS

Deltakerdemokrati i praksis i lokale kontekster. En deliberativ metode for å styrke elevers medvirkning i samfunnsfag og gjennom elevråd

Elevundersøkelser har gjennom flere år vist en lavere skår på områdene elevdemokrati og medvirkning enn på flere andre områder i skolen, både i ungdomsskole og i videregående skole. Dette er tema som er svært relevante i samfunnsfaget, og i den nye læreplanen er også demokrati og medborgerskap innført som tverrfaglige tema som skal integreres i alle fag. I samfunnsfaget vil det innebære at elevene mellom annet skal lære å tenke kritisk og ta ulike perspektiv, og det innebærer at de skal få erfaring med å delta i demokrati og påvirke omgivelsene. Dette er utgangspunktet for denne studien, hvor vi presenterer en deliberativ metode som vi har anvendt, både i samfunnsfag og gjennom elevråd for å styrke elevers medvirkning i faget og i prosessen med å skape et godt læringsmiljø.

Metoden vi har anvendt inkluderer fem trinn hvor elevene definerer 1) hva som er viktig 2) hva de allerede er gode på, 3) hva som er vanskelig, 4) hva de trenger fokus på og 5) hva de kan gjøre for å klare det. Det deliberative med metodegjennomføringen er at elevene diskuterer ulike utfordringer, vurderer ulike alternativer og forslag i fellesskapet, og har en åpen holdning til å finne løsninger. I samfunnsfaget er fokuset på selve faget, og elevene velger individuelle fokusområder og planer for gjennomføring ut fra felles diskusjoner. I elevrådet er fokuset på læringsmiljøet, og elevrepresentantene kartlegger sine klasser gjennom å innhente skriftlige svar på de tre første spørsmålene, for deretter å ta med refleksjonene til elevråd og tilbake til klassen sin for å diskutere hva de skal velge fokus på å gjennomføre i fellesskap. Erfaringene vi presenterer fra samfunnsfag er fra videregående skole, og erfaringene fra elevråd er fra ulike nivå i grunnskolen.

Bjørnar Østerhus Dahle, Raftostiftelsen og Kjetil Børhaug, UiB

Elevrådet i Fagfornyninga

Utdanningssystemet kan tenkjast å bidra til demokratisk danning gjennom å vera organisert slik at elevane som deltakarar i skuleorganisasjonen får erfara kva demokrati er. Fagfornyninga legg derfor stor vekt på at elevane må erfara demokrati på skulen. Det vert gjerne definert som politisk danning *gjennom demokrati, altså at ein kan læra demokrati gjennom å delta i det*. Elevråda er viktige i denne samanhengen. I kva grad og korleis kan dei vera slike demokratiske erfaringar? Den forskinga vi har om korleis elevråda har fungert tyder på at dei berre delvis er demokratiske erfaringar, men det kjem an på kva for kriterier ein legg til grunn.

Paperet skal skissera eit rammeverk om demokrati i tre ledd, og vurdere retningslinene for elevråd i Fagfornyninga i lys av dette.

Problemstillinga er derfor: Har Fagfornyninga lagt eit grunnlag for demokratiske elevråd?

Ingrid R. Christensen, Heidi Biseth, og Lihong Huang, USN

Developing Digital Citizenship and Civic Engagement through Social Media use in Nordic Schools

In this paper, we explore the factors involved in developing digital citizenship through social media use in schools for 14-year-old students in four Nordic countries.

The call for digital citizenship and digital citizenship education stems from the new and multiple ways in which young people are engaging in and communicating about civic issues through the use of social media. School could be considered to play a core part in developing students' digital civic engagement, yet the field of digital citizenship education and the factors that enable such engagement in school are under explored. In order to address this question in this chapter we have completed a mixed methods study analysing the national curricula in the four Nordic countries and complementing this analysis of data from school leaders, teachers, and 14-year-old students participating in the IEA¹ International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016. The findings of the analysis show that digital citizenship and citizenship in general are prevailing ideals in the national curricula, and that schools are well equipped technologically. Yet, both teachers and students are ambivalent in their use of social media for developing digital citizenship.

Thus, we argue that digital citizenship in education still is a multiple and emerging phenomenon, and that the students might be important guides for its further development in school.

Keywords: digital citizenship education, civic engagement, social media, ICCS 2016, Nordic countries

**Lisbeth Bergum Johanson, UiT, Tove Leming, UiT,
Bjørn-Henrik Johannessen, UiT og Trond Solhaug, NTNU**

Digital samhandlings- og kommunikasjons-kompetanse hos førsteårsstudenter i lærerutdanningen; implikasjoner for samfunnsfaget.

For å møte kravene til et stadig mer digitalisert samfunn har lærerutdanningene både nasjonalt og internasjonalt fått i oppgave å utdanne lærere med profesjonsfaglig digital kompetanse, der samfunnsfaget samfunnsfaget et særlig ansvar for digitale ferdigheter i den i ny norsk lærerutdanning.

Denne artikkelen har valgt å fokusere på digital samhandlings og kommunikasjonskompetanse som del av digitale ferdigheter og spør: Hvilke forhold kan forklare variasjon i samhandlings og kommunikasjonskompetanse hos første års studenter?

Den teoretiske inngangen er bl.a. sosiokulturell læringsteori og teori om relevante begreper i analysen. Vårt datamateriale er fra spørreskjema som er besvart av 395 studenter i sitt første semester på lærerutdanningene ved UiT Norges arktiske universitet og NTNU høsten 2019 og analysert i programvaren IBM-SPSS ved hjelp av multippel regresjon. Blant funna i studien er at studentenes holdninger til, og erfaringer med virtuelle kommunikasjonsløsninger er de klareste bidragene til studentenes digitale samhandlings og kommunikasjonskompetanse. Studentenes mestring og følelsesmessige engasjement for virtuelle samarbeidsløsninger spiller

en viss, men klar mindre rolle for deres digitale samarbeids og kommunikasjonskompetanse. Kjønn og alder hadde mindre betydning for studentens samhandlings- og kommunikasjonskompetanse. Vi konkluderer med at lærerutdanninger må bli dyktigere på å tilrettelegge for at studentene lærer seg gode samhandlings- og kommunikasjonsverktøy med utgangspunkt i de forutsetningene de har. Her har samfunnsfagene et særlig ansvar for å høyne kompetansen. Vi legger opp til en diskusjon om hvilke implikasjoner dette har for samfunnsfaget.

Rom 4: «Historiefaget og miljø i lys av det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling»

Moderator: Irene Tollefsen, HVL

Deltakere:

Karsten Korbøl, UiO

Martin Stolare, Karlstads Universitet

Vidar Fagerheim Kalsås, HL-senteret og Hilde Kristin Røsstad, UiA

Barn og ungdom vokser i dag opp i samfunn som står overfor en rekke komplekse miljøproblem, som klimakrise, tap av artsmangfold og kjemisk forurensing av både natur og menneskekropper. Disse problemene er historiske: Konseptualiseringen av problemene er utviklet under bestemte kulturer til bestemte tider, og vår forståelse av problemene i dag er formet av historiske fortellinger om menneskelig aktivitet i fortiden. Skal barn og ungdom utvikle en dypere forståelse for disse problemene, en forståelse som kan danne et utgangspunkt for aktiv handling, er det dermed viktig at de også utvikler en forståelse av den historiske dimensjonen til problemene.

Det nye tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling i Fagfornyelsen åpner opp for at man i historiefaget kan utforske den historiske dimensjonen ved forholdet mellom menneske og natur. Denne tematiske fornyelsen krever en ny dialog mellom miljøhistoriske og historiedidaktiske perspektiver. Til tross for det miljøhistoriske feltets vekst de senere årene, er det vår erfaring at feltets innsikter og begreper i liten grad har påvirket historiedidaktikken eller historieundervisningen i skolen. Mange lærere opplever også en usikkerhet i implementeringen av de tverrfaglige temaene, noe som synliggjør behovet for dialog mellom relevante fagmiljøer og skolen. I denne sesjonen vil vi utforske møtepunktet mellom miljøhistorie og historiedidaktikk, sett i lys av Fagfornyelsen sitt tema om bærekraftig utvikling.

Karsten Korbøl, UiO – «Historisk tenkning og bærekraft i læreplan og praksis»

Martin Stolare, Karlstads Universitet – «Ekologi, plats & förändring: Möjligheterna med lokala miljöhistoriska perspektiv i historieundervisningen för yngre barn»

Vidar Fagerheim Kalsås, HL-senteret og Hilde Kristin Røsstad, UiA: «Slik gjør vi det her» - nye perspektiv på natur, mennesket og teknologi i historiefaget?

Ettersom det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling nå skal prege Fagfornyelsens historiefag, fordres det et økt fokus på relasjonen mellom natur og menneske i historieundervisningen. Denne tematiske fornyelsen vil kreve dialog mellom miljøhistoriske og historiedidaktiske perspektiver. Men på tross av det miljøhistoriske feltets vekst de seinere årene, er det vår erfaring at feltets innsikter og begreper i liten grad har påvirket historieundervisningen i skolen.

Med utgangspunkt i et pågående miljøhistorisk forskningsprosjekt ved Universitetet i Agder, *Deadly Dreams – The Cultural History of Poison 1850 – 2000*, ønsker vi i dette paperet å utforske det didaktiske potensialet i Ursula Franklin sin teoretisering av begrepet teknologi (Franklin 1999). Vi argumenterer for at Franklin sin definisjon av teknologi som kulturell praksis, også er et fruktbart perspektiv for å tenke om relasjonen mellom natur og menneske innen historiefaget i skolen. Vi presenterer videre eksempler på hvordan dette perspektivet kan brukes for å planlegge og vurdere klasseromsundervisning. Med dette ønsker vi å synliggjøre behovet for og mulighetene i miljøhistoriske perspektiv for skolefaget historie.

Parallell 2: Onsdag 25.11 kl.13.30 – 15.00

Rom 1: «Utdanning for demokratisk medborgerskap»

Moderator Mari Jore, HVL

Stine Utler, NTNU

“Hva karakteriserer hvordan lærere i 1.-4.klasse i den norske grunnskole underviser samfunnsfag? – et pre-politisk perspektiv”

Politisk forståelse slår rot i tidlig alder (Greenstein, 1965; Hess and Torney, 1967), og de første årene representerer derfor en viktig kontekst for politisk læring (Abenschön, 2017). Artikkelen søker svar på: «*Hva karakteriserer hvordan lærere i 1.-4.klasse i den norske grunnskolen underviser i samfunnsfag? – et pre-politisk perspektiv.*»

”Gjennom kvalitative intervju av samfunnsfaglærere i 1.-4.klasse om deres oppfatning av grunnleggende samfunnsfagopplæring og deres undervisning. Studien bruker et pre-politisk perspektiv som analytisk utgangspunkt. Perspektivet fungerer som et teoretisk rammeverk for å forestille seg hvordan barns politiske tankegang utvikles i møte med skolen. Å studere barns første møte med politikk er viktig av flere grunner. Til tross for en vektlegging av politisk opplæring fra tidlig alder, finnes det ingen empiriske studier av politisk opplæring for de yngste elevene i norsk skole. Internasjonalt finnes det noe (f.eks. Haug, 2017), kontekst og politiske systemer varierer imidlertid fra land til land, noe som gjør disse lite overførbare til norsk kontekst. I tillegg finnes det ingen klare retningslinjer for hvordan lærere skal gå frem i prosessen av politisk opplæring. Målene for samfunnsfagopplæringa er omfattende og mange, og hver lærer har stor individuell frihet i hvordan de organiserer opplæringa. Det er derfor grunn til å anta at det er stor variasjon i den politiske opplæringa av de yngste elevene. Samtidig, implementeres nye læreplaner fra høsten 2020, med demokrati og medborgerskap som tverrfaglige tema som også belyser viktigheten av politisk opplæring av de yngste elevene mer i dybden. Artikkelen presenterer empirisk data på den grunnleggende samfunnsfagopplæringa, med spesiell vekt på politisk opplæring. Introduksjonen av det pre-politiske perspektivet, initierer også en diskusjon om hvordan barn utvikler et politisk tankesett.

Kjersti Eggen Dahl:

It’s time to disagree – young peoples’ self-efficacy for political disagreement in Norway.

Å kunne håndtere konflikt er en sentral demokratisk kompetanse ifølge Chantal Mouffe og agonistisk politikk. Denne artikkelen belyser norske ungdommers tro på egen evne til å håndtere politisk uenighet, og argumenterer for at det innen forskningsfeltet er behov for å gi mer oppmerksomhet til kompetanse for politisk uenighet og konflikt. I medborgerskapsutdanningsfeltet har konvensjonelle deltakelsesformer, diskusjonsferdigheter, deliberative verdier og holdninger (som eksempelvis kommunikative ferdigheter og konsensusbygging) fått mye fokus. Samtidig har noen forskere, som eksempelvis Hedtke og Ruitenbergh, i nyere tid tatt til orde for å også inkludere en mer konfliktorientert medborgerskapsutdanning. En utdanning hvor konflikter anses som en mulighet framfor noe som må løses. Å lære

kompetanse for deltakelse i politisk uenighet eller konflikter er mulig gjennom å utvikle ferdigheter som mot til å være uenig, forståelse for aktuelle politiske konflikter som karakteriserer samfunnet og anerkjennelse av ulike politiske perspektiver som legitime meningsmotstandere. Denne artikkelen studerer hvordan trekk ved diskusjonsklimaet i klasserom som bygger opp om uenighet, sammen med de individuelle bakgrunnsfaktorene politisk interesse og sosioøkonomisk bakgrunn, påvirker norske fjortenåringers self-efficacy for politisk uenighet. Det er gjennomført en SEM (structural equation modelling) - analyse på norske data fra ICCS 2016 som viser hvordan disse faktorene direkte og indirekte bidrar til å utvikle troen på egen evne til å håndtere politisk uenighet og verdsette motstridende politiske syn i klasserommet – som er viktige ferdigheter i et moderne demokrati. Denne artikkelen argumenterer altså for at også diskusjoner som ikke har konsensus som mål burde inkluderes i det politiske klasserommet.

Nicola Karcher, Høgskolen i Østfold
Ronald Nolet, Høgskolen i Østfold

Fra historisk rolleforståelse til dagens praksis. Norske samfunnsfagstudenter som demokratiformidlere

Norske lærere har siden 1800-tallets nasjonsdanningsprosess en tradisjon som formidlere av demokratiske prinsipper, opinionsdannere og aktive deltakere i det norske demokratiet. I møte med en totalitær ideologi under den tyske okkupasjonen av Norge fra 1940 til 1945, fikk de ikke bare reaktivert sin profesjons selvforståelse som forkjempere og forsvarere av det norske demokratiet, de lyktes også med å mobilisere store deler av befolkningen til å delta i denne holdningskampen. I sentrum for deres argumentasjon sto ungdommens rett til å vokse opp i en fri og demokratisk verden.

I dagens lærerplaner inntar begrepene demokrati og medborgerskap en sentral plass og ivaretas særlig gjennom samfunnsfag. I undervisningen skal didaktiske redskaper tas i bruk for å aktivisere demokratiforståelse og evnen til å delta aktivt i demokratiet hos elevene. Men i hvilken grad er dagens samfunnsfagstudenter seg bevisst denne rollen og hvordan kan de bygge opp under en aktiv demokratiforståelse hos sine fremtidige elver?

Vårt innlegg tar utgangspunkt i de norske lærernes tradisjonelle yrkesforståelse som bærere av det norske demokratiet og deres innsats for demokratiet under den tyske okkupasjonen. I forlengelsen av dette skal vi drøfte i hvilken grad lærernes rolle som demokratiformidler kan ivaretas av norske samfunnsfagstudenter. Gjennom hvilke didaktiske midler og demokratisk praksis kan de aktivisere demokratiforståelse i skolen?

Merethe Roos, USN og Kari Norberg, USN

Læremidler i samfunnsfagene – presentasjon av et forskningsprosjekt

I dette fremlegget vil vi presentere et forskningsprosjekt ved Universitetet i Sørøst-Norge, som gjennomføres med utgangspunkt i satsingsområdet for læremiddelanalyse og læremiddeldidaktikk. Fagfornyelsen og digitaliseringen gjør at læremiddellandskapet i dag er i endring, og lærerens kompetanse i å velge, vurdere og tilpasse læremidlene gjennom planlegging og undervisning kan bli stadig viktigere. Våren 2020 gjennomførte vi en pilotstudie om bruk av læremidler som viste et behov for å utvikle en fagspesifikk læremiddeldidaktikk i samfunnsfag basert på en integrasjon av praksisfeltets og lærerutdanningenes arbeid på dette feltet.

I prosjektet vil vi ta utgangspunkt i lærerens rolle i å lokalt «didaktisere» eller «redigere» i et mangfold av læremidler. Prosjektet vil undersøke lærerens valg og tilpasninger av konvensjonelle forlagsproduserte læremidler og andre ressurser for læring og sammenholde det med analyser av disse ressursenes didaktiske potensial. Slik vil prosjektet gi ny kunnskap om hvilke valg og prosesser som ligger til grunn når læreren velger, tilpasser og bruker læremidler. Gjennom konkrete studier av lærerens bruk av læremidler ønsker vi å utvikle en læremiddeldidaktikk som kan brukes i grunnskolelærerutdanningene og som kan få frem og reflektere fagets didaktiske særegenheter, og hvordan skolene og lærerutdanningene kan håndtere det endrede læremiddellandskapet. I fremlegget vil vi særlig legge opp til en diskusjon om hvordan kunnskap om bruk av læremidler i samfunnsfag kan ha lærerens praksis som utgangspunkt.

Lise Camilla Ruud, USN

Den store hvalen

På Hvalfangstmuseet i Sandefjord henger en enorm blåhval ned fra taket. Ruvende over utstoppede polare dyr svever den 21 meter lange og 15 tonn tunge hvalen, som ikke er ekte, men en modell som ble konstruert til museets åpning i 1917.

Et av museets formidlingsopplegg, i regi av DKS og rettet mot 7.klasser, tar utgangspunkt i denne modellen. I innlegget vil jeg, med utgangspunkt i forståelsen av materialitet og natur som noe relasjonelt og omskiftelig, diskutere hvordan museumshvalen rommer tre ulike versjoner av seg selv. Disse versjonene blir formet gjennom formidlingsopplegget, og til sammen overskrider de disiplinære skiller mellom naturvitenskap og kulturhistorie, de skaper forbindelser mellom det lokale og det globale, og de knytter fortid og nåtid sammen.

Nærmere bestemt vil jeg skille ut *tre versjoner* av hval som blir formet i det museumsdidaktiske samspillet mellom elever og museumspedagoger: den *kulturhistoriske*

hvalen, den truede hvalen og hvalen som art. Kulturhistoriske museer er velegnede steder for tverrfaglig opplæring. I innlegget vil jeg knytte an til viktige momenter i fagfornyelsens verdigrunnlag, som trening i kritisk tenkning og etisk bevissthet, bærekraftig utvikling og respekt for naturen, så vel som til identitetsutvikling. Jeg vil også koble museets formidling til kompetansemål, som opplæring i historiske endringer i næringsgrunnlag og i teknologi.

Eva Elise Tvedt, UiS

Korleis kan eit tverrfagleg oppgåvesett støtte elevar si tolking av boblediagrammet til Gapminder?

For å forstå samfunnet rundt seg bør elevar lære å hente informasjon frå ulike kjelder, deriblant datavisualiseringar. Å kunne rekne som grunnleggjande ferdigheit i samfunnsfag inneber mellom anna å tolke og analysere data. Og ein måte å arbeide med dette på er gjennom bruk av datavisualiseringar i undervisinga. Eg har i min studie fokusert på korleis ein kan støtte elevar si tolking av boblediagrammet til Gapminder. Boblediagrammet viser endringane i forventa levealder, BNP per innbyggjar og folketal i alle land frå 1800 til i dag, og er både dynamisk og interaktivt. Følgjeleg, krev kompleksiteten nøye undervisningsplanlegging om ein skal kunne bruke det i klasserommet på ein vellukka måte. I forskinga mi har eg søkt å forstå kva som kjenneteiknar eit tverrfagleg oppgåvesett i matematikk og samfunnskunnskap som set elevar på Vg1 i stand til å lese og tolke boblediagrammet til Gapminder. Eg har brukt eit forskingsdesign kjend som designforskning og har gjennomført fleire rundar av design, utprøving og evaluering av oppgåvesettet. Det endelege oppgåvesettet vart prøvd ut gjennom oppgåvebaserte intervju med to elevar som går første året på vidaregåande skule. Grunna koronapandemien, vart det ikkje mogleg å samle inn data frå ein skuleklasse, men det litle utvalet har også gitt innsiktsfulle resultat.

Sjølv om studien berre er basert på arbeidet til to elevar, har han gitt lovande resultat når det gjeld elevane sine evnar til å tolke boblediagrammet. Det synest vere avgjerande å gi elevane tid til å bli kjend med boblediagrammet, før dei får meir omfattande oppgåver. Dette vart gjort på fleire måtar i det endelege oppgåvesettet. Kompleksiteten til boblediagrammet vart redusert til å berre vise fire land i starten, og først seinare vart elevane presentert for det fullstendige boblediagrammet. Vidare har eg tatt i bruk Curcio (1987) sine kategoriar: lesing av, mellom og utover diagrammet, når eg har designa oppgåvene. Svaret på oppgåver som krev lesing av diagrammet, kan lesast direkte frå diagrammet (til dømes å finne forventa levealder i USA i 2018). Når ein les mellom diagrammet, kombinerer ein informasjon som kan lesast av diagrammet (til dømes ved å sjå på utviklinga i eitt eller fleire land over tid). Lesing utover diagrammet inneber mellom anna at ein bruker forkunnskapar eller anna informasjon som ikkje er tilgjengeleg i diagrammet, for å tolke diagrammet. Den første delen av oppgåvesettet la vekt på dei matematiske aspekta ved boblediagrammet, med oppgåver som hovudsakleg kravde lesing av og mellom diagrammet. Nye variablar vart introdusert med oppgåver som berre kravde lesing av diagrammet. Den andre delen av oppgåvesettet hadde ei meir heilskapleg og samfunnsfagleg tilnærming, med oppgåver som kravde refleksjon og bruk av forkunnskapar, samt kritisk vurdering av boblediagrammet. Her var dei fleste oppgåvene innanfor kategoriane lesing mellom og utover diagrammet.

Curcio sine kategoriar kan også brukast på andre datavisualiseringar. Lærarar kan bruke dei til å analysere kva krav oppgåver om datavisualiseringar stiller til elevane. På denne måten kan ein hjelpe elevane til å få den grunnleggjande forståinga for datavisualiseringa, som dei treng for å kunne arbeide med meir komplekse problemstillingar om samfunnet.

Rom 3: «Bærekraftig utvikling»

Moderator Elin Sæther, UiO

Irene Tollefsen, HVL

Bærekraftig utvikling som et tverrfaglig tema i norsk utdanning

Bærekraftig utvikling som et tverrfaglig tema i norsk utdanning fornyelsesprosessen av læreplanverket i norsk grunnskole har bærekraftig utvikling blitt etablert som et av tre tverrfaglige begreper. Strategier for utdanning for bærekraftig utvikling og mange av dokumentene generert i forbindelse med fornyelsesprosessen har blitt analysert med hensikt å forstå hvilke perspektiver og diskurser som reflekteres i beskrivelsen av bærekraftig utvikling. Basert på et tidligere diskursivt arbeid bygger analysen på at det finnes diskurser for hver av de tre dimensjonene begrepet skal inneha; en miljødimensjon, en samfunnsdimensjon og en økonomidimensjon.

Konklusjonen fra denne analysen viser at begrepet forstås ulikt. Ikke i noen av dokumentene som ble analysert er det anerkjent at forståelsen av begrepets innhold varierer.

Av de tre dimensjonene er det miljødimensjonen som er sterkest representert. En utvikling som viser seg fra tiden da de forrige læreplanene ble utviklet, gjennom de to strategiene for «Utdanning for bærekraftig utvikling», og frem til høringsdokumenter og nye læreplaner har blitt laget, er at samfunnsdimensjonen ser ut til å få økende representasjon. Den dimensjonen det snakkes minst om er den økonomiske dimensjonen. En gjennomgang av høringsinnspillene til den nye overordnede delen av læreverket viste at det også er få som etterspør et større fokus på den økonomiske dimensjonen. Et av om lag 310 høringsinnspill nevner behovet for større fokus på økonomisk kunnskap (Tollefsen, 2017).

Miljødimensjonen i bærekraftsbegrepet har et etterhvert solid naturfagdidaktisk miljø som bidrar til innhold. Samfunnsfagdidaktikken har også et økende bidrag; flere høringsinnspill pekte for eksempel på at bærekraftig utvikling handler om mer enn bevarelse av miljø og natur. Økonomidimensjonen mangler et fagdidaktisk miljø som stiller spørsmål om tilstedeværelse av økonomikunnskap generelt og som bidrar med innhold til den økonomiske dimensjonen. Hva betyr dette i praksis? Er det uproblematisk? Hvilken kunnskap er det da som mangler?

Det ene høringsinnspillet til ny overordnet del som etterspurte større fokus på økonomi i tilknytning til bærekraftig utvikling ble skrevet av Econa. Der skriver de blant annet at: «Elevne bør forstå de sentrale økonomiske sammenhenger i samfunnet for å være i stand til å drøfte og ta reflekterte valg om hva som er nødvendig for en bærekraftig utvikling for alle.»

Det finnes altså aktører i Norge som påpeker viktigheten av økonomiforståelse og etterspør større fokus på dette. Finnes dette også i andre land? Finnes det praktiske eksempler på hva det vil si å formidle kunnskap om «sentrale økonomiske sammenhenger» i tilknytning til bærekraftig utvikling?

I et nystartet PhD-prosjekt som bygger videre på overnevnte analyse er målet å sammenligne eksisterende praksiser som tilnærmer seg den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utviklingsbegrepet. Klafkis kritisk konstruktive didaktikk og kategorial forming blir brukt som teoretisk rammeverk i analysen av disse praksisene.

Annelie Ott, UiO

“Peirce’s semiotic pragmatism has a valuable contribution to education for sustainability and democratic citizenship”

John Dewey is the father of democracy education and rightly so. He has been drawn on extensively in the field of sustainability and social studies education. Charles Sanders Peirce as the father of pragmatism, on the other hand, has received little attention.

In this article I will argue that Peirce’s semiotic pragmatism has a lot to offer for the scholar interested in sustainability and democracy education. While Peirce never was directly concerned with educational questions or matters of sustainability, his philosophical insights provide a firm ground for both. In this article, I will take the pragmatic semiotics of Charles Sanders Peirce as well as its current development in biosemiotics and edusemiotics as a starting point of inquiry into current strands of sustainability education. I will argue that democracy education by itself is not broad enough a concept to meet the many facets of sustainability and suggest ecocracy as a more comprehensive frame relevant for both sustainability and democracy education.

Siv Eie, OsloMet, Marit Storhaug, OsloMet og Gitte Motzfeldt, Høgskolen i Østfold

Storyline - en metode for autentisk læring og meningsskaping i klasserommet?

Bærekraftig utvikling er gitt en sentral plass i LK20 og «skolen skal legge til rette for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og hvordan de kan håndteres». Utfordringer knyttet til bærekraftig utvikling er tverrfaglige og kan vanskelig forstås innenfor et enkelt fag. Det handler heller ikke bare om fagkunnskap, men om verdier og handlekraft knyttet til håndtering og løsning av dilemmaer som miljøutfordringene stiller oss overfor. Derfor fremheves blant annet kritisk tenkning, systemforståelse, kreativitet og handlekraft i litteraturen om undervisning for bærekraftig utvikling.

Storyline er tverrfaglig undervisning som er tilrettelagt som en fortelling om et tema. Rammene for fortellingen er i lærerens hender og elevene medvirker gjennom å skape menneskene / aktørene, og å leve seg inn i deres liv og livssituasjon. Visualisering er et sentralt virkemiddel som gir nærhet til temaet som handlingen dreier seg om. I storylineforløpet utvikles en fiktiv verden i klasserommet som gjenspeiler den virkelige. Hendelsene i fortellingen som lærer initierer er utformet for at elevene / studentene skal få anledning til å undersøke, reflektere, diskutere, håndtere og løse ulike utfordringer. Slik vil den fiktive verden som skapes i storyline gir elevene mulighet til å utforske den virkelige verden.

Vi vil presentere forskning og egne erfaringer med Storyline som er en alternativ, tverrfaglig form for undervisning som utfordrer de lærende til å undersøke, diskutere og håndtere dilemmaer som knytter seg til miljø og samfunn. Vi vil med dette belyse hvordan Storyline kan skape en virkelighetsnær læringskontekst som oppleves autentisk for de lærende og motiverer til deltakelse i kritisk utforskning av vår tids nøkkelspørsmål knyttet til sosiale, økonomiske og miljørelaterte utfordringer.

Erlend Eidsvik, HVL

Fagfornyning, geografisk danning... og joda, berekraft.

I Fagfornyinga er tyngdepunktet for samfunnsfaget i grunnskulen blitt skyvd. Den tradisjonelle tredeling i faget er i stor grad oppløyst til fordel for ein intensjon om eit meir integrert fag som skal operasjonalisere dei fagovergripande tematikkane.

Dette har hatt stor tyding for innhaldet i faget. Gravitasjonspunktet ligg no i samfunnskunnskapen, og berre eit fåtal av kompetansemåla kan seiast å ligge innafor fagdisiplinane historie og geografi.

I begge høyringsrundane til Fagfornyinga var det ein heller unison respons frå lærarutdanningsinstitusjonar om at både historie- og geografifaglege element manglar. Ei attendemelding som går igjen er at forholdet mellom natur og samfunn er mangelfull, om ikkje heilt avskaffa.

Her oppstår det eit stort paradoks. Berekraftige samfunn er innført som eitt av kjerneelementa i samfunnsfaget. I dette ligg det mellom anna at elevane skal få innsikt i dei «økonomiske, miljømessige og sosiale dimensjonane ved berekraftig utvikling». Men, ser ein til sjølve kompetansemåla er samanhengen mellom natur og samfunn borte.

Naturgeografikomponenten er overført til naturfaget, og ein står dermed i fare for å forsterke fagsiloar, i staden for å legge til rette for å anvende kunnskap i ulike samanhengar, slik djupnelæringsomgrepet famnar om.

For å bøte på dette foreslår artikkelen å fremje *geografisk danning* som eit grep for å operasjonalisere natur og samfunnssystem, gjennom skalatenking frå det globale til det lokale, og deretter legge til rette for at elevar kan gjere seg opp kvalifiserte meiningar som grunnlag for gode avgjerder.

Rom 4: «Samfunnsfagdidaktikk i barnehagen og barnehagelærerutdanningen»

Moderator Kari-Mette W. Hidle, UiA

Samfunnsfagdidaktikken er på barnehagefeltet lite utforsket og dermed eksisterer det begrenset forskningsbasert kunnskap om samfunnsfagets plass og tilstedeværelse i barnehagens hverdagsliv, barnehagens styringsdokumenter og i barnehagelærerutdanningen. Gjennom presentasjoner som reflekterer ulike innganger til samfunnsfagdidaktisk forskning i barnehagefeltet, ønsker vi i denne sesjonen å kaste lys over samfunnsfagets innhold, barnehagelæreres samfunnsfagsrelaterte begreps- forståelser og undervisningspraksis, samt diskutere samfunnsfagdidaktikkens særegenhet i en barnehagekontekst.

Anette R. Rosenberg, UiA

Menneskerettigheter i barnehagen – et aksjonsforskningsprosjekt

Anette Ringen Rosenberg presenterer funn fra sitt aksjonsforskningsprosjekt om menneskerettighetsopplæring i barnehagen. Barnehagens juridiske forpliktelser til menneskerettighetsopplæring kommer frem av Norges ratifisering av Konvensjonen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (1966, Art 13) og Barnekonvensjonen (1989, Art 29). På den andre siden er det tydelig tendenser til at arbeid med menneskerettigheter i barnehagen domineres av medvirkning (Bae, 2009; Brantefors & Qunnerstedt, 2016; Ree, Alvestad & Johansson, 2019). Prosjektet tar for seg hvordan barnehagelærere kan arbeide med menneskerettighetsopplæring gjennom fagområdet Nærmiljø og Samfunn for å motvirke diskriminerende og rasistiske holdninger og uttrykk.

Arnt Nordli & Elin Birgitte Ljunggren, Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning

Hvilke krav til samfunnsfagdidaktisk kompetanse stilles i møte med en hverdagssituasjonene i barnehagen?

I lys av samfunnsfagdidaktikkens møte med barnehagens hverdagsliv presenterer Arnt Nordli & Elin Birgitte Ljunggren et konseptuelt paper. Paperet søker å belyse og diskutere etterlysningen om et bedre språk og begrepsapparat for å beskrive og analysere og ikke minst føre en faglig samtale om «barnehagelærerens komplekse undervisningspraksis i den sosialpedagogiske barnehagetradisjonen» (Sæbbe og Pramling Samulesen, 2017, s. 13). Et viktig spørsmål å diskutere er hvilket krav til samfunnsfagdidaktikken, samfunnsfagdidaktiske begrep og kompetanse som stilles i møte med en barnehagehverdag preget av uforutsette hendelser og barns medvirkning og innspill i konkrete hverdagssituasjoner.

Ingunn Vines Kvamme, UiA

Litteraturoversikt over samfunnsfagdidaktikk på barnehagefeltet

Ingunn Vines Kvamme presenterer ein førebels litteraturoversikt over eksisterende forskning og læreboklitteratur som kan kategoriserast som samfunnsfagsdidaktikk på barnehagefeltet. Siktemålet med oversikten er i seg sjølv å drøfte sjølve omgrepet «samfunnsfagdidaktikk for barnehagefeltet» og kva som fell empirisk inn under det. Dessutan er siktemålet å drøfta kva som trengs av vidare forskning når det gjeld samfunnsfagdidaktikk retta mot barnehagen som

pedagogisk verksemd, som organisasjon og samfunnsinstitusjon. Tittel: Litteraturoversikt over samfunnsfagdidaktikk på barnehagefeltet.

Marianne Østli & Cathrine Aasgaard Eide, Høgskolen i Østfold

Forståelser av livsmestring blant ansatte i barnehagen

Marianne Østli & Cathrine Aasgaard Eide presenterer foreløpige funn fra sitt prosjekt om hvordan barnehageansatte forstår livsmestring i barnehagen. De er spesielt interessert i om mangfold, det vil her si forskjeller og variasjoner blant barna, ivaretas i forståelsene og praksisene knyttet til livsmestring. Funnene analyseres gjennom tematisk analyse. Med utgangspunkt i kritisk teoretiske perspektiver, deriblant normkritisk pedagogikk (Kalonaityté, 2014; Björkman & Bromseth, 2019) vil de diskutere barnehageansattes forståelser av livsmestring. Tittel: Forståelser av livsmestring blant ansatte i barnehagen

Postersesjon: Torsdag 26.11 kl. 09.00 – 09.45

Magnus Henrik Sandberg, NTNU

Digital praksisutvikling med MOOC som stillas

Høsten 2020 arrangerer NTNU MOOC-en Spillbasert læring - learning by doing for lærere i alle skoleslag og undervisere i UH-sektoren. Kurset gir ikke studiepoeng. Det er gratis og åpent for alle som underviser. Eneste krav er at deltakerne må ha undervisning hvor de er villige til å praktisere spillbasert læring inneværende semester. Over 250 lærere har meldt seg på. Posteren skal presentere kursets design og ideene som ligger bak. Kurset avsluttes ikke før ved nyttår, men interesserte kan få vite litt om status for deltakelse og tilbakemeldinger sent i november.

Sentrale ideer med kurset:

- Stillasbygging: deltakerne skal selv planlegge og gjennomføre spillbasert læring, og kursdesignet støtter dem i det. (Vygotsky)
- Frivillig og situert i egen arbeidshverdag: Deltakerne melder seg på selv og gjennomfører kurset med egne studenter/elever i egne fag og på egen arbeidsplass.
- Fleksibelt: innenfor semesteret kan kurset påbegynnes når som helst og tas i eget tempo. Det gjør at den enkelte deltaker kan planlegge det inn der det passer i egen undervisningsplan.
- Praktisk og induktivt: Kursmodulene er korte og den første halvdel av kurset fokuserer hele tiden på undervisningen læreren skal gjennomføre selv. Etter gjennomført opplegg utvides perspektivet til å omfatte flere sider ved spillbasert læring og spillkultur. Tanken er at deltakeren da har sin egen erfaring å bruke som referanse.
- Praksisforskning: I tillegg til å handle om dataspill og læring, tematiserer kurset forskning på egen praksis og eget utviklingsarbeid.

Parallell 3: Torsdag 26.11 kl.11.00 – 12.30

Rom 1: «Læremidler og demokrati»

Moderator: Hilde Kristin Røssstad, UiA

David Redvaldsen, UiA

Demokratiets begynnelse. Dekningen av Stortinget og middelalder-tingene i lærebøker i historie på 1800-tallet

I dag er demokratiet et grunnleggende prinsipp for skolen. Mye av samfunnsfagernes eksistensberettigelse er tuftet på å gi elevene en forståelse for hvordan demokratiet virker og hva det innebærer. I en globalisert verden er Norges identitet i høy grad knyttet til at landet både har et velfungerende demokrati og arbeider for å spre demokratiske tenkemåter internasjonalt. Slik har det ikke alltid vært. Norge gikk inn i det 19. århundre som en del av det danske eneveldet. Det var først i 1898 at alle menn fikk stemmerett og aksept for parlamentarismen blant alle politiske aktører hadde da mindre enn ett tiår bak seg.

Det er derfor av interesse å spore hvordan demokratiet ble behandlet i lærebøker i historie gjennom 1800-tallet. Siden demokratiet ennå ikke var komplett, betyr det i praksis at det er omtalen av Stortinget det handler om. Stortinget vernet norske interesser i unionen med Sverige og var tenkt som en videreføring av institusjoner som eksisterte i middelalderen. Men samfunnsfaget fikk sin første spede begynnelse i 1889 og historieundervisningen før det hadde ikke engang noe krav om at Stortinget skulle omtales. Hvordan slo dette ut? Var lærebokforfatterne preget av de måtte vise aktsomhet i forhold til unionen eller tok de tvert imot til orde for å hevde norsk nasjonalisme? Hvor stor rolle hadde Stortinget i den moderne historien?

Denne presentasjonen undersøker et helt århundre med skolebøker. På veien kommer vi innom bidrag av kjente navn som Peter Andreas Munch og Henrik Wergeland. Vi baserer oss på et utvalgt av skolebøker publisert fra 1804 til 1899, lovene som angikk skolen på landet og i byene og den første normalplanen av 1890. Presentasjonen gir også et bilde av norsk utdanningshistorie og historiefagets tilblivelse i skolen.

Litteratur:

Fredrik W. Thue «Den historiske allmenndannelse. Historiefaget i høyere/videregående skole, 1869-2019», *Historisk Tidsskrift* 98:2 (2019), ss. 167-190

Trond Nordby- *I politikens sentrum. Variasjoner i Stortingets makt 1814-2000* (Oslo: Universitetsforlaget, 2000)

Brit Marie Hovland «Historie som skolefag og dannelsesprosjekt 1889-1940», Ph.D. avhandling, Universitetet i Oslo, 2016.

Ketil F. Hansen, UiS

Ett hvitt, norsk samfunnsfag?

Debatten om avkolonisering av akademia sett i lys av samfunnsfagspensum ved norske lærerutdanninger.

Sammendrag:

Kravet om å avkolonisere akademia startet (igjen) i Sør Afrika i 2015 og tok av i Norge i 2018. Debatten i Norge viste at det var krasse motsetninger mellom ulike akademikere, også innenfor samme disiplin. I denne artikkelen tar jeg først for meg de ulike argumentene og de ulike forståelsene av det å avkolonisere akademia. Deretter analyserer jeg pensum i samfunnsfag (5-10) på ni norske lærerutdanninger i forhold til avkoloniseringsdebatten. Konklusjonen er klar: pensum i samfunnsfag på norske lærerutdanninger er overmodent for avkolonisering.

Jakob Maliks, NTNU

Fagfornyelsen, historien og lokaldemokratiet – nye muligheter for samfunnsfaget

Endrer Fagfornyelsen betingelsene for undervisningen om kommunal- og landsdelshistorie i grunnskolens samfunnsfag, og hva har betingelsene vært tidligere? Jeg vil argumentert for at betingelsene i dag som følge av Fagfornyelsen er de beste siden tiden før innføringen av Normalplanen i 1939 og den senere avskaffelsen av Heimstadiære.

Det vil også bli argumentert for at innføringen av Normalplanen i langt på vei innebar en nasjonalisering av det skolefaglige innholdet i den kommunalt eide og drevne grunnskolen. I de nye læreplanene som fases inn fra høsten 2020 ligger det en mulighet for lokaldemokratiet å ta tilbake vesentlige deler av beslutningsmyndigheten over hva som skal undervises i kommunens skoler. Forutsetningen er at kommunale myndigheter utøver politisk vilje til å fylle det faglige innholdsmessige vakuum den statlige nasjonale tilbaketrekingen har skapt.

Moderator: Audrey Osler, USN

Kerenina K. Dansholm, UiS

Inclusive Citizenship: Youth negotiations with Human Rights

Human rights and discourses of justice and fairness are an important part of Norway's global public relations image. Human rights education is also included in educational policy documents, while specific human rights are implicitly referenced in various learning objectives in social science and religion and ethics curricula. But how do youth relate to concepts of human rights?

This paper focuses on a case study drawn from group interviews with 10th grade students on citizenship within multicultural Norway. The data shows students often reference diverse human rights implicitly, with some referring to them as Norwegian rights. The students frequently framed their arguments in normative terms, and discussions regarding immigrants and refugees showed an understanding of their rights along with partial understanding or consideration of the other's lived experience. However, students also expressed ambiguity, engaged with populist discourses on the other and showed concern that the rights of the other should not infringe on their own rights and stability.

This paper therefore seeks to contribute to didactic knowledge on youth engagement with concepts of human rights, specifically the challenge of negotiating between 'their' rights and 'our' rights.

Kari-Mette W. Hidle, UiA

“What about Human Rights Education?” – An analysis of the Norwegian curricular reform for primary and secondary schools

An analysis of the implementation of Human Rights Education (HRE) in curricular reform 2020 for the primary and secondary school in Norway is needed, for several reasons (Utdanningsdirektoratet). Primarily, such study has not been conducted earlier, either on the novel or earlier curricula. Secondary, since the new curricula emphasise interdisciplinarity, and a pertinent question is what comprises HRE in the curriculum as a whole. Knowledge about the degree to which the three dimensions of HRE - about, through and for - is implemented in Norwegian curriculum for primary and secondary school is a practical starting point for further research on teaching practices and students' experiences towards the goal of creating a universal culture of human rights (United Nations, 2011). Last but not least, an extensive understanding of the relation between the "resource-based approach to diversity" which the Norwegian government has prioritised for the educational system and invested considerably into it during the last decade, and HRE could benefit both subject didactics and policy in the future.

What I did was to analyse the curricular reform, which consists of the Core Curriculum and the curriculum for each subject, to determine where in the documents HRE could be found. Having determined Social Studies and Religious Education as the main HRE-subjects, and the Core Curriculum as the loci of HR-values, I systematically analysed the three. I started by elaborating the background and main content of “resource-based approach to diversity”, which

is the norm for Norwegian education. In Hidle (2020) I customised a framework of analysis of HRE in Early Childhood Education and Care, inspired by Tibbitts (2017) as well as Robinson, Phillips and Quennerstedt (2020). The framework is adequate for this article as well, and I reused the tool here.

I was surprised to find that the term HRE is not engaged in the curriculum at all. There seems to be a tendency to conflate HRE with EDC and thereby ignoring the broader scope of human rights in social studies didactics, whereas the approach to HRE in religious education often has a more general emphasis on values quite similar to the Core Curriculum. To contextualise these findings, I am stilling working on the discussion of the implementation of HRE as a resource-based approach to diversity. Having concluded, I will develop the implications for research and practice.

Literature

- Hidle, K.-M. W. (2020). Menneskerettsopplæring i rammeplan for barnehagen. In K. J. Horrigmo & K. T. Rosland (Eds.), *Fagdidaktikk for SRLE og barnehagens fagområder*. In Press: Cappelen Damm Akademisk.
- Robinson, C., Phillips, L., & Quennerstedt, A. (2020). Human rights education: developing a theoretical understanding of teachers' responsibilities. *Educational Review*, 72(2), 220-241. doi:10.1080/00131911.2018.1495182
- Tibbitts, F. (2017). Revisiting «Emerging Models of Human Rights Education». *International Journal of Human Rights Education*, 1(1). Retrieved from <https://repository.usfca.edu/ijhre/vol1/iss1/2>
- United Nations. (2011). *UN Declaration on Human Rights Education and Training*. Retrieved from [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx)
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplanverket for grunnskolen*. Retrieved from <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>

Beate Goldschmidt-Gjerløw og Irene Trysnes, UiA

#MeToo i skolen: Lærere og elevers opplevelser med verbal seksuell trakassering som en pedagogisk mulighet for menneskerettighetsopplæring

Presentasjonen vil diskutere hvordan negative opplevelser med verbal seksuell trakassering i skolen kan være en ressurs for utdanning om, gjennom og for menneskerettigheter. Det empiriske grunnlaget baserer seg på en casestudie om både en lærer og elev som opplevde seksuell trakassering, og hvordan læreren håndterte denne situasjonen. For å komplettere casestudien, diskuterer vi en undersøkelse vi har utført blant ungdomsstudenter (N = 382) om hvor ofte unge elever rapporterer å bli seksuelt trakassert og hvor ofte de opplever at en voksen person griper inn i situasjonen. Ved å kombinere det teoretiske rammeverket for menneskerettighetsopplæring (HRE) og begrepene interseksjonalitet og anerkjennelse, diskuterer vi det pedagogiske potensialet ved å trekke på læreres og unge elevers opplevelser av verbal seksuell trakassering.

Parallell 4: Torsdag 26.11 kl.13.30 – 15.00

Rom 1: Workshop: «Hva slags didaktikk krever LK20s tre nye tverrfaglige temaer- demokrati og medborgerskap, bærekraftig utvikling og folkehelse og livsmestring?»

Moderator: Judith Klein

De tre tverrfaglige temaene - fra læreplan til klasserom

Introduksjon

- Fagfornyelsen status nå:
Hvorfor fornye fagene? Hva har blitt nytt i fornyelsen?
- De tre tverrfaglige temaene henger sammen
- Klafkis grunnleggende verdier + nøkkelproblemstillinger
- Didaktiske konsekvenser, sett i lys av nye læreplaner

Sammendrag

Vår tids store spørsmål krever en helhetlig forståelse og fagovergripende kompetanse. Samlet kan arbeidet med de tverrfaglige temaene bidra til en slik kompetanse.

Intensjonen med fagfornyelsen (jf Meld.St.28) er at fagene skal fornyes for framtida i takt med sentrale samfunnsendringer. Problemstillingene i vår tid er sammensatte, komplekse og globale spørsmål, der ulike fagområder griper inn i hverandre og krever helhetlig forståelse. Hvordan kan skolen danne og utdanne for å løse framtidens utfordringer? Et sentralt element i svaret på dette spørsmålet ligger i læreplanverkets (LK20) tre tverrfaglige temaer: Folkehelse og livsmestring, bærekraftig utvikling og demokrati og medborgerskap.

I denne sesjonen ønsker vi å legge vekt på hvordan de tre tverrfaglige temaene bygger på en felles dannelseskjerne, i tråd med dannelsesteoretiker Wolfgang Klafki. Vi argumenterer i mot en oppsplitting av temaene, der livsmestring handler om et individualisert mestringsideal, demokrati om samfunnet og bærekraft om globale sammenhenger. I stedet vil vi løfte frem myndiggjøring som felles grunnprinsipp, der den enkeltes selvbestemmelse/autonomi, medbestemmelse og solidaritet er uløselig bundet sammen. Hva betyr dette for arbeidet med hvert av de tre temaene, hvordan overlapper temaene og hvordan kan samfunnsdidaktiske elementer inngå i arbeidet med temaene på tvers av fag?

Rom 2: «Kontroversielle, emosjonelle og sensitive temaer i skolen»

Moderator: Beate Goldschmidt-Gjerløw, UiA

Deltakere:

Irene Trysnes, UiA

Katja HW Skjølberg, UiA

Kristin G. Eriksen, USN

Mari Kristine Jore, HVL

Hva er kontroversielle, emosjonelle og sensitive temaer i skolen? Sesjonen tematiserer hva som ligger i konseptet kontroversielle, emosjonelle og sensitive temaer i skolen, og knytter det opp mot fagfornyelsen. Tematikken har en særskilt viktighet for fagfornyelsens overordnede tema demokrati og medborgerskap. Fellesnevner for kontroversielle temaer er at de har stor samfunnspolitisk relevans, ikke har noe entydig svar og at de kan vekke sterke følelser blant elever og lærere i klasserommet, fordi det kan foreligge sterke og ulike oppfatninger om dem blant individer og grupper i samfunnet.

Sesjonen er basert på ulike bidrag i et bokprosjekt som inkluderer perspektiver på undervisning om tverrfaglige, dagsaktuelle temaer og tilbakevendende dilemmaer knyttet til for eksempel #MeToo og seksuell trakassering, rasisme, kjønnsidentitet, ekstreme ytringer i klasserommet, terrorisme, utvikling og nord/sør-relasjoner, samisk innhold i skolen og Holocaust.

Rom 3: «Vi er alle vandrere»

Moderator: Stine H. Bang Svendsen, NTNU

Deltakere:

Stine H. Bang Svendsen, NTNU

Christian Engen Skotnes, NTNU

Gunnar Grut, NTNU

Hvordan skape praktiske diskurser om medborgerskap i en globalisert verden? Utforsking av migrasjon som faktisk historisk erfaring reiser praktiske og etiske spørsmål som krever didaktiske løsninger. Norges forskningsråd har støttet NTNU-prosjektet «Language, Integration, Media». En åpen digital samfunnsfaglig læringsressurs tilpasset læreplaner for voksenopplæring og videregående skole er utviklet i tett samarbeid mellom lærere og forskere. Denne sesjonen vil presentere sentrale funn og erfaringer fra arbeid med kursmodulen «Vi er alle vandrere». Møte mellom elever i ulike skoleslag vil bidra til styrket refleksjon over hvilken rolle migrasjon har spilt og spiller i samfunnsutviklingen.

Spørsmål om eierskap og deling av erfaringer reiser problemer av allmenn interesse for moderne kunnskapsarbeidere. Paradokser og dilemma knyttet til standardisering og normering i møtet mellom elevers erfaringer, faglige formål og digitale grensesnitt vil bli belyst. Pragmatiske avveininger og etiske avgrensinger oppstår på veien mot et produkt som kan anvendes didaktisk.

Ubehag ved eksponering av følelser, ulikhet og urett erfares på flere måter i praktisk didaktisk utviklingsarbeid. Anerkjennelse, myndiggjøring og verdighet kan være krevende å ivareta i møter hvor forskjeller i status synliggjøres. Makt og avmakt gitt i tradisjonelle rolleforståelser utfordres når fagene åpner for verden utenfor skolen. På flere plan oppstår motstand som det er av fagdidaktisk og politisk interesse å analysere.